

ANDRZEJ SURDYK

Partner strategiczny:

Enea

NIEZAPOMNIANE ZWYCIĘSTWO

POWSTANIE
WIELKOPOLSKIE
1918-1919

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

HISTORIA XX W.

Andrzej Surdyk

Niezapomniane zwycięstwo

Powstanie wielkopolskie
1918–1919

Materiały dydaktyczne

Warszawa - Poznań 2021

Andrzej Surdyk

Nauczyciel historii, regionalista, konsultant w Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu, ekspert i egzaminator z historii i wos. Członek Towarzystwa Pamięci Powstania Wielkopolskiego 1918/1919. Autor i współautor questów, materiałów dydaktycznych dla uczniów i nauczycieli, Koordynator Konkursu Wiedzy o Powstaniu Wielkopolskim „Tobie Polsko ta kropla krwi wrzącej!”, Współpracuje z UAM Poznań, IPN. Wychowawca wielu pokoleń młodzieży, instruktor ZHP, pasjonat turystyki górskiej.

Andrzej Surdyk, „Niezapomniane zwycięstwo. Powstanie wielkopolskie 1918–1919. Materiały dydaktyczne”, Warszawa – Poznań 2021

Copyright © Andrzej Surdyk & Fundacja „Towarzystwo Projektów Edukacyjnych”

Wydawca: Towarzystwo Projektów Edukacyjnych
Projekt graficzny i łamanie: Przemysław Banasiewicz

Ilustracje pochodzą ze zbiorów Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości, Muzeum Narodowego w Poznaniu, Muzeum Wojska Polskiego, Biblioteki Narodowej POLONA, Narodowego Archiwum Cyfrowego oraz ze zbiorów autora.

Publikacja jest integralną częścią projektu edukacyjnego „Wielkopolska w walce o niepodległość” realizowanego przez Towarzystwo Projektów Edukacyjnych dzięki wsparciu ENEA S.A.

Projekt został zrealizowany dzięki wsparciu merytorycznemu Muzeum Narodowego w Poznaniu i Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości oraz współpracy edukacyjnej Wielkopolskiego Kuratora Oświaty i Zachodniopomorskiej Kurator Oświaty.

ISBN 978-83-66376-33-5

Powstanie wielkopolskie 1918–1919

NIE NALEŻY DŁUŻEJ CZEKAĆ!

Czas przeznaczony na realizację zagadnienia:

45 minut, jedna godzina szkolna

Cele lekcji

Uczeń:

- wskazuje ważne daty:
 - wybuchu powstania wielkopolskiego (27 grudnia 1918 r.)
 - rozejmu w Trewirze (16 lutego 1919 r.)
 - traktatu wersalskiego (28 czerwca 1919 r.)oraz umieszcza je w czasie i przestrzeni historycznej a także na taśmie chronologicznej.
- przedstawia tło historyczne wydarzeń:
 - koniec pierwszej wojny światowej
 - przegrana państw centralnych
 - rewolucja w Niemczech
- dostrzega znaczenie poznańskiej pracy organicznej do zorganizowania, przebiegu i późniejszego sukcesu powstania wielkopolskiego
- przedstawia okoliczności wybuchu powstania wielkopolskiego
- zna najważniejsze postaci związane z powstaniem:
 - Ignacego Jana Paderewskiego,
 - mjr Stanisława Taczaka,
 - gen. Józefa Dowbor-Muśnickiego,
 - Franciszka Ratajczaka,
- za pomocą mapy opowiada o rozprzestrzenieniu się powstania i przebiegu walk
- wymienia skutki powstania wielkopolskiego

Metody pracy

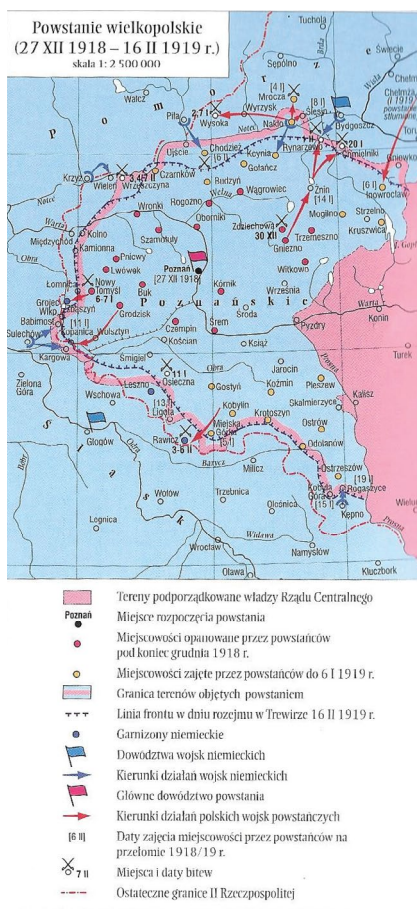
- metoda aktywizująca – pogadanka
- praca z mapą
- praca z ilustracjami

Formy pracy

- indywidualna
- zbiorowa

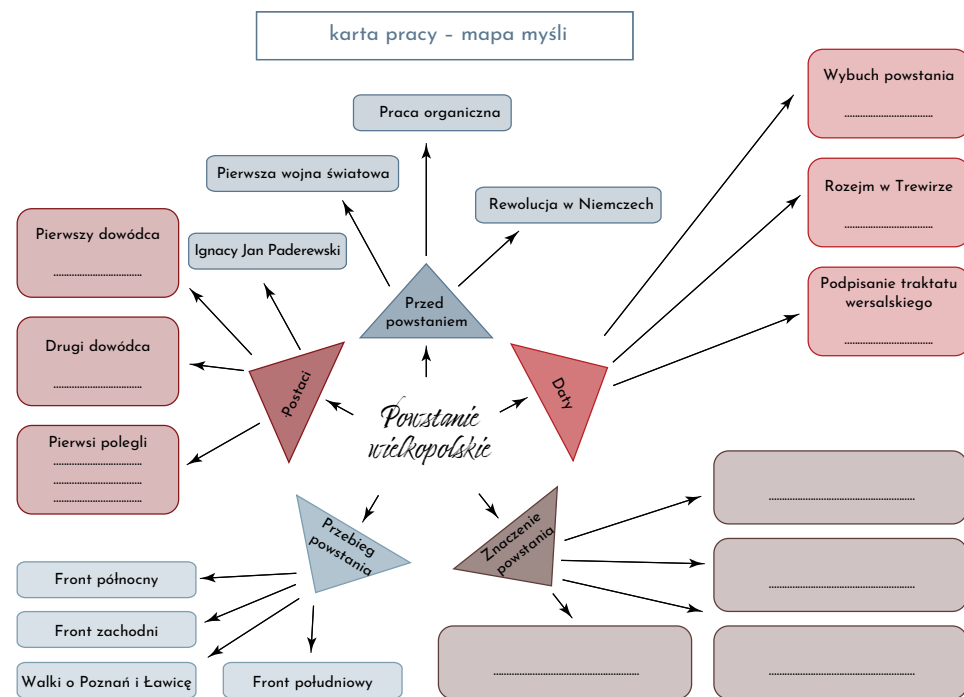
Środki dydaktyczne

- zeszyt dydaktyczny, film, prezentacja multimedialna
- informacje o powstaniu wielkopolskim znajdujące się na stronach:
 - IPN Poznań <https://pw.ipn.gov.pl>
 - Towarzystwa Pamięci Powstania Wielkopolskiego/historia
 - https://powstaniewielkopolskie.pl/nowa/?page_id=37
 - Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego
 - www.27grudnia.pl
- mapa

Źródło: Julia Tazbir „Atlas historyczny, szkoła średnia, 1815 - 1939”, wyd. „Demart” 2000, str. 39

- ilustracje <https://pw.ipn.gov.pl/pwi/dokumenty/galerie-zdjec>

I Faza wprowadzająca

1. Nauczyciel w ramach rekapitulacji wtórnej przypomina zagadnienia poruszane na ostatnich lekcjach. Zadaje uczniom pytania:
 - a) Dlaczego pierwsza wojna światowa stała się dla Polaków szansą na odzyskanie niepodległości?
 - b) Dlaczego Niemcy przegrali wojnę?
 - c) Jak wyglądała sytuacja w Niemczech w listopadzie i grudniu 1918 r.?
2. Nauczyciel prosi o przyjrzenie się mapie przedstawiającej odradzanie się państwa polskiego, na której Wielkopolska nie jest w granicach odradzanej ojczyzny. Zadaje dodatkowe pytania:
 - Dlaczego Wielkopolski nie ma w granicach odradzającego się państwa polskiego?

- Pod czym panowaniem były te ziemie?
 - Czy Polacy tu mieszkający godzili się z tą sytuacją?
- a następnie w nawiązaniu do wypowiedzi uczniowskich i mapy zapisuje temat lekcji na tablicy.

W dalszej kolejności

- wyjaśnia cele lekcji
- systematyzuje dotychczasowe informacje tła historycznego przypomniane przez uczniów i przedstawione przez nauczyciela, wzbogacając o informacje dotyczące pracy organicznej prowadzonej przez Wielkopolan pod zaborem, wychowania patriotycznego, które ukształtowało pokolenie przyszłych powstańców wielkopolskich (bohaterowie najdłuższej wojny nowoczesnej Europy).

II Faza realizacyjna

Nauczyciel za pomocą pogadanki

- przedstawia sytuację, jaka panowała w Wielkopolsce w listopadzie i grudniu 1918 r.
- podkreśla znaczenie wizyty w Poznaniu I. J. Paderewskiego i jej wpływ na wzrost nastrojów niepodległościowych, wzmacniając informację ilustracjami dotyczącymi I. J. Paderewskiego

Ignacy Jan Paderewski na dworcu w Poznaniu
Źródło: WMN

Ignacy Jan Paderewski w Poznaniu
Źródło: domena publiczna

Leon Prauziński. Przyjazd Paderewskiego do Poznania w towarzystwie oficerów angielskich w czwartek 26 grudnia 1918 r.
Źródło: Polona

Leon Prauziński. Hołd dzieci polskich złożony Ignacemu Paderewskiemu w Poznaniu przed Bazarzem w piątek 27 grudnia 1918 r. przed południem
Źródło: Polona

- wyjaśnia okoliczności wybuchu powstania wielkopolskiego 27 grudnia 1918 r.

ukazując:

- a) Kontrpochód niemiecki zagrażający przebywającemu w Bazarze Paderewskiemu

Leon Prauziński. 6. pułk grenadierów niemieckich w towarzystwie ludności niemieckiej zrywa sztandary polskie i koalicyjne z siedziby Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu przy św. Marcin 40 w godzinach przedwieczornych w piątek 27 grudnia 1918 r.
Źródło: Polona

- b) Wybuch walk powstańczych 27 grudnia 1918 ok. godziny 16:40

Polskie stanowisko ogniowe
Źródło <http://www.powstanie Wielkopolskie.pl/grafika/zdjecia/historia/duze/str61.jpg>

- c) Śmierć pierwszego powstańca w Poznaniu – Franciszka Ratajczaka

Zwycięski szturm na Prezydium Policji – śmierć Franciszka Ratajczaka w piątek 27 grudnia 1918 r.
Źródło: Polona

- d) Spontaniczny rozwój działań powstańczych, w wyniku których opano-
nowano m.in. Dworzec Główny, Poczta

Rozdawanie broni pomiędzy ludnością polską w Poznaniu na placu Wolności
Źródło: Polona

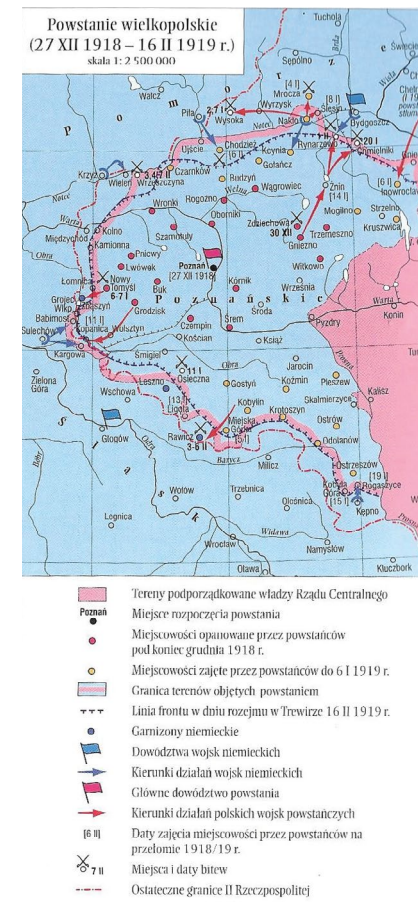
- e) Powierzenie, przez Naczelną Radę Ludową, dowództwa kpt/mjr
Stanisławowi Taczakowi

Źródło: domena publiczna

- (opcjonalnie) Wskazuje na planie Poznania ważne miejsca związane
z wybuchem powstaniem dodatkowo

- ukazuje na mapie rozprzestrzenienie się powstania, w tym zdobycie
lotniska Ławica, wyzwalamie kolejnych miejscowości i ukształtowanie
się głównych frontów

Źródło: Julia Tazbir „Atlas historyczny, szkoła średnia, 1815 – 1939”, wyd. „Demart” 2000, str. 19

- przedstawia postać generała Józefa Dowbor-Muśnickiego i omawia jego wkład w powstanie

Źródło: domena publiczna

- omawia okoliczności zawarcia rozejmu w Trewirze 16 lutego 1919 r. oraz rolę, jaką odegrał Ferdynand Foch

Źródło: domena publiczna

- przedstawia postanowienia konferencji wersalskiej w sprawie Wielkopolski
- omawia znaczenie powstania wielkopolskiego

III Faza podsumowująca

Nauczyciel prosi uczniów o zastanowienie się i odpowiedź na pytania:

- Kiedy wybuchło powstanie?
- Co przyczyniło się do sukcesu powstania wielkopolskiego?
- Jakie znaczenie miał sukces powstania?

(Opcjonalnie)

Chętnym uczniom można zaproponować poszukanie śladów powstania wielkopolskiego w miejscu zamieszkania lub znalezienie powstańców wśród swoich przodków.

Powstanie wielkopolskie 1918—1919

NIE NALEŻY DŁUŻEJ CZEKAĆ!

Czas przeznaczony na realizację zagadnienia:

Lekcja 90 minut

Cele lekcji

Uczeń:

- zna najważniejszych bohaterów najdłuższej wojny nowoczesnej Europy (Dezydery Chłapowski, Karol Marcinkowski, Hipolit Cegielski, ks. Piotr Wawrzyniak) i ich działania i wkład w kształtowanie tożsamości narodowej społeczeństwa polskiego Prowincji Poznańskiej
- przypomina działania germanizacyjne zaborcy
- przypomina walkę Polaków z germanizacją, organizowanie obywatelskiego, świadomego polskości społeczeństwa, które przyczyniło się do zorganizowania i przeprowadzenia zwycięskiego powstania wielkopolskiego
- wskazuje ważne daty:
 - wybuchu powstania wielkopolskiego (27 grudnia 1918r.)
 - zdobycia lotniska Ławica (5/6 stycznia 1919 r.)
 - objęcia dowództwa przez gen. Józefa Dowbor-Muśnickiego (16 stycznia 1919 r.)
 - rozejmu w Trewirze (16 lutego 1919 r.)
 - traktatu wersalskiego (28 czerwca 1919 r.)
- umieszcza daty, postaci i wydarzenia w czasie i przestrzeni historycznej
- przedstawia tło historyczne wydarzeń:
 - koniec pierwszej wojny światowej
 - przegrana państw centralnych
 - rewolucja w Niemczech
- dostrzega znaczenie działań przygotowawczych polskich organizacji (TG „Sokół”, skauting, POW ZP, Straż Ludowa, Służba Straży i Bezpieczeństwa)
- dostrzega rolę Sejmu Dzielnicowego i działania Naczelnej Rady Ludowej
- wie jakie znaczenie dla odradzającego się państwa polskiego oraz wybuchu powstania wielkopolskiego miał Ignacy Jan Paderewski
- przedstawia okoliczności wybuchu powstania wielkopolskiego
- zna najważniejsze postaci związane z powstaniem:
 - Ignacego Jana Paderewskiego,

- mjr. Stanisława Taczaka,
- gen. Józefa Dowbor-Muśnickiego,
- Franciszka Ratajczaka,
- Mieczysława Palucha
- Wincentego Wierzejewskiego
- Pawła Cymśa
- za pomocą mapy opowiada o rozprzestrzenieniu się powstania i przebiegu walk (m.in. bitwa pod Zdziechową czy zdobycie Ławicy)
- zna ukształtowanie głównych frontów powstania (północny, zachodni, południowo-zachodni (Grupa Leszno) i południowy - potrafi wskazać je na mapie
- wie, jaką rolę w sukcesie powstania odegrali jego dowódcy - Stanisław Taczak i Józef Dowbor-Muśnicki
- wie, jaką rolę w pomyślnym dla Wielkopolan rozejmie w Trewirze odegrał Ferdynand Foch
- wymienia skutki powstania wielkopolskiego
- wie, jaką rolę w kształtowaniu się polskiej granicy wschodniej odegrały wojska wielkopolskie

Metody pracy

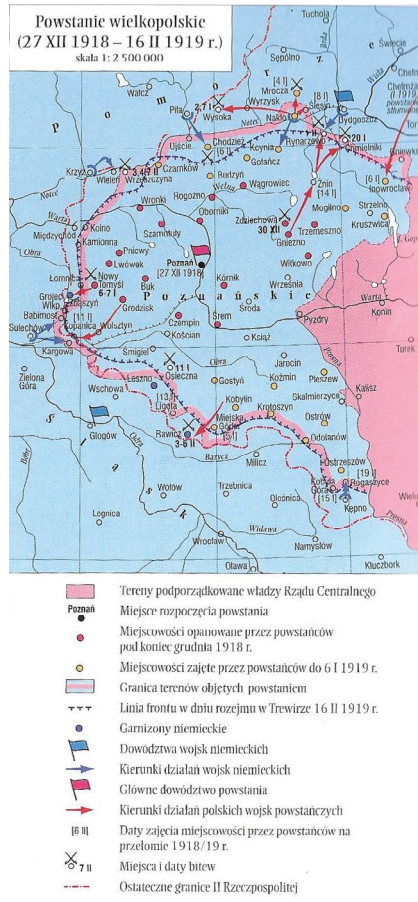
- metoda aktywizująca - pogadanka
- praca z mapą
- praca z ilustracjami
- praca z tekstem

Formy pracy

- indywidualna
- zbiorowa

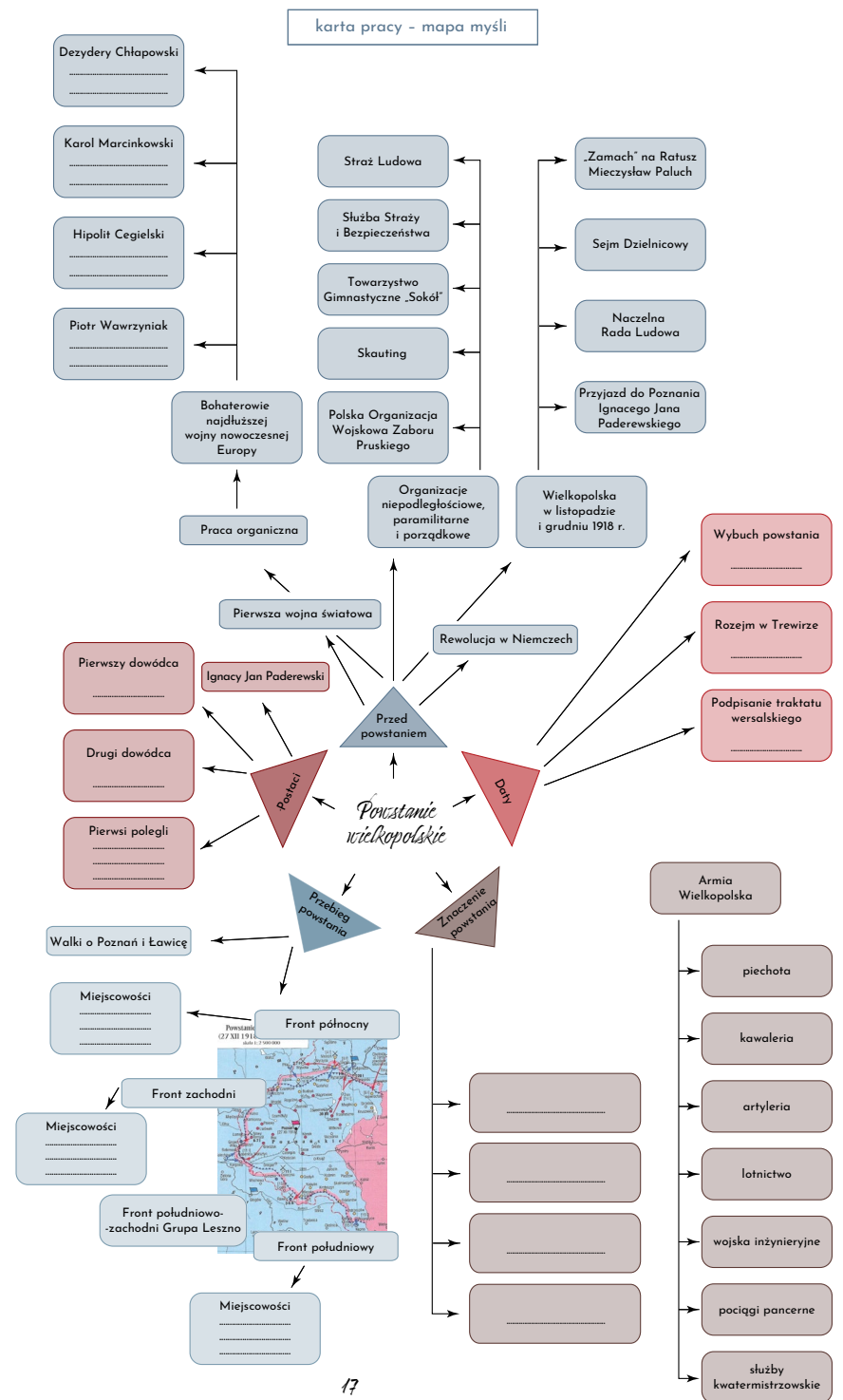
Środki dydaktyczne

- zeszyt dydaktyczny, film, prezentacja multimedialna
- informacje o powstaniu wielkopolskim znajdujące się na stronach:
 - IPN Poznań <https://pw.ipn.gov.pl>
 - Towarzystwa Pamięci Powstania Wielkopolskiego/historia
 - https://powstaniewielkopolskie.pl/nowa/?page_id=37
 - Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego
 - www.27grudnia.pl
- mapa

Źródło: Julia Tazbir „Atlas historyczny, szkoła średnia, 1815 - 1939”, wyd. „Demart” 2000, str. 39

- ilustracje, <https://pw.ipn.gov.pl/pwi/dokumenty/galerie-zdjec>

I Faza wprowadzająca

Nauczyciel w ramach rekapitulacji wtórnej przypomina zagadnienia poruszone na ostatnich lekcjach. Dzieli klasę na grupy i przydziela im zapisane na kartach pracy zadania

II Faza realizacyjna

Praca w grupach pod kierunkiem nauczyciela z wykorzystaniem materiałów źródłowych (książeczka pana Piotra Grzelczaka i inne)

Grupa 1

Bohaterowie najdłuższej wojny nowoczesnej Europy i ich wpływ na kształtowanie patriotyzmu Wielkopolan.

Członkowie grupy przygotowują odpowiedzi na poniższe pytania:

1. Jakie zasługi dla kształtowania się pokolenia powstańców wielkopolskich wnieśli: Dezydery Chłapowski, Karol Marcinkowski, Hipolit Cegielski?
2. Jakimi cechami charakteryzował się wielkopolski patriota, ukształtowany pracą organiczną?

Większa część Wielkopolski po kongresie wiedeńskim znalazła się pod zaborem pruskim początkowo pod nazwą Wielkie Księstwo Poznańskie, następnie Prowincja Poznańska. Region o cechach rolniczych, bez większego przemysłu został poddany systematycznej germanizacji. Wielkopolanie szybko zrozumieli, że aby zachować swą tożsamość narodową, kulturę, tradycję i zwyczaje, należy podjąć walkę. W przeciwieństwie do Kongresówki nie miała to być jednak walka zbrojna (poza nielicznymi wyjątkami), choć też czynnie wspierano wybuchające powstania listopadowe czy styczniowe. Ludzie tacy jak Dezydery Chłapowski, Karol Marcinkowski, Hipolit Cegielski, Piotr Wawrzyniak i inni, zwani potocznie organicznikami, poprzez swoją działalność przyczynili się do utrwalania polskości w Wielkopolsce.

Dezydery Chłapowski w Turwi prowadził wzorcowe gospodarstwo rolne, stosując najnowsze w tamtych czasach metody gospodarowania, np. płodozmian, żelazny pług, obsadzanie dróg i pól drzewami w celu zapobiegania wywiewaniu żyznej gleby, dążył do uwłaszczenia chłopów, napisał podręcznik o rolnictwie. Wziął czynny udział w powstaniu listopadowym (awansowany na generała), Przyjaźnił się z Karolem Marcinkowskim. Wspierał poznański Bazar i Towarzystwo Naukowej Pomocy. Cieszył się powszechnym szacunkiem, dla wielu będąc autorytetem.

Karol Marcinkowski był poznańskim lekarzem i społecznikiem. Walczył w powstaniu listopadowym w oddziale gen. Chłapowskiego, (odznaczony Krzyżem Złotym Orderu Virtuti Militari). Po powstaniu i represjach, których doznał, wrócił do Poznania i oprócz praktyki lekarskiej (ubogich leczył za darmo) prowadził aktywną działalność społeczną. Był inicjatorem powołania Bazaru i Towarzystwa Naukowej Pomocy, którego zadaniem było pogłębianie polskiego dorobku naukowego i pomoc w edukacji ubogiej młodzieży w myśl jego słów: „Wychowanie nasze jest to dług zaciągnięty u ogółu, z czego się w swym czasie wypłacać winniśmy”. Stał się orędownikiem pracy organicznej i walki o wolność metodami politycznymi i ekonomicznymi, będąc pierwszym z długiego szeregu wielkopolskich organiczników realizujących ideały pozytywistyczne.

Hipolit Cegielski początkowo pracował jako nauczyciel w gimnazjum św. Marii Magdaleny, którego był absolwentem, zwolniony z pracy w Bazarze otworzył sklep żelazny z narzędziami rolniczymi, przekształcony później w warsztat remontujący narzędzia rolnicze, a następnie w fabrykę narzędzi i maszyn rolniczych. Aktywnie współpracował z Karolem Marcinkowskim m.in. w TNP, był członkiem wielu towarzystw i organizacji, nadal pracował też naukowo. W Poznaniu założył pierwszy niezależny dziennik – „Gazetę Polską”, której był redaktorem naczelnym. Jego zasługą było powstanie szkoły realnej w Poznaniu.

Cechy wielkopolskiego patrioty: wysoki poziom świadomości narodowej, umiłowanie ziemi ojczystej, języka, praca dla ludzi i wśród ludzi, skromność, umiar, pracowitość, rzetelność, oszczędność, bardzo dobra i sprawna organizacja pracy, realizm i racjonalizm.

Grupa 2

Organizacje niepodległościowe, paramilitarne i porządkowe, Sejm Dzielnicowy i NRL, sytuacja w Niemczech i w Wielkopolsce w listopadzie i grudniu 1918 r.

Członkowie grupy przygotowują odpowiedzi na poniższe pytania:

1. Jakie organizacje niepodległościowe i paramilitarne działały w Wielkopolsce na początku XX wieku?
2. Czym charakteryzowała się ich działalność?

Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” – prowadziło działalność przede wszystkim mającą na celu podniesienie sprawności fizycznej Polaków, a co

za tym idzie, zdrowego i sprawnego fizycznie społeczeństwa, cechy te są bardzo przydatne w ewentualnej walce zbrojnej).

Skauting – szkolenie skautów obejmowało między innymi historię, geografie Polski, literaturę polską, a także przedmioty związane z walką zbrojną, jak terenoznawstwo czy wyszkolenie strzeleckie i ćwiczenia wojskowe. W tym okresie poznaliśmy skauci uczestniczą w różnych manifestacjach patriotycznych, rozbudzających ducha narodowego.

(więcej: <https://pw.ipn.gov.pl/pwi/historia/kulisy-powstania-wielko/11242,Skauting-poznanski-19121919-w-przygotowaniach-i-przebiegu-Powstania-Wielkopolski.html>)

Straż Ludowa – decyzję w sprawie tworzenia oddziałów Straży Ludowej w każdej miejscowości podjął obradujący w Poznaniu Sejm Dzielnicowy. Zadaniem Straży Ludowej było głównie utrzymanie ładu, porządku i bezpieczeństwa publicznego. Tworzyli ją ochotnicy rekrutujący się spośród starszych wiekiem żołnierzy, a także członkowie TG „Sokół”, i skauci, nieraz także członkowie bractw strzeleckich. Członków Straży Ludowej obowiązywał rygor wojskowy.

Służba Straży i Bezpieczeństwa – została powołana przez Dowództwo Naczelne Rzeszy. Oddziały miały pełnić służbę garnizonową. Oddziały na niemieckim żołdzie miały składać się w równej liczbie z Polaków i Niemców, lecz dzięki podstępowi strony polskiej polegającemu na tym, że zapisywano Polaków z niemieckimi nazwiskami jako Niemców, Polacy stanowili zdecydowaną większość.

Polska Organizacja Wojskowa Zaboru Pruskiego – jej członkowie wywodzili się głównie z tajnych i półtajnych organizacji skautowych i innych o charakterze paramilitarnym i niepodległościowym organizacja wcielała też w swoje szeregi dezertersów z armii zaborczych.
+ Książeczka pana Piotra Grzelczaka, rozdział „Wojna, konspiracja, rewolucja”

Grupa 3

Działania dyplomatyczne i organizacyjne w listopadzie i grudniu 1918. Postać Ignacego Jana Paderewskiego i jego wpływ na odradzenie się niepodległego państwa polskiego i na powstanie wielkopolskie.

Książeczka pana Piotra Grzelczaka, rozdziały „Wojna, konspiracja, rewolucja” i „Powstanie”

1. Jaki wpływ na sytuację w Wielkopolsce miała klęska II Rzeszy i rewolucja w Niemczech?
2. Czym był „zamach” na ratusz przeprowadzony 13 XI 1918 r., kto odegrał w nim kluczową rolę i jakie było jego znaczenie?
3. W jakich dniach obradował Sejm Dzielnicowy? Jakie kluczowe decyzje podjął?
4. Kim był Ignacy Jan Paderewski? Jaka była jego pozycja w ówczesnym świecie? Jakie znaczenie miało jego przybycie do Poznania 26 XII 1918 r.?

Grupa 4

27 grudnia w Poznaniu.

Książeczka pana Piotra Grzelczaka, rozdział „Powstanie”

1. Jakie wydarzenia miały miejsce w Poznaniu 27 XII 1918 r.? Zapisz je chronologicznie.

Grupa 5

Rozprzestrzenienie się powstania. Działania dowódców St. Taczaka i gen. Józefa Dowbor-Muśnickiego.

Książeczka pana Piotra Grzelczaka, rozdział „Powstanie”

1. Kto i przez kogo został mianowany pierwszym dowódcą powstania?
2. W jaki sposób powstanie ogarnęło niemal całą Wielkopolskę?
3. Jakie znaczenie dla powstania miało zdobycie Ławicy?
4. Jakie główne fronty ukształtowały się podczas powstania? O jakie miejscowości toczono ciężkie walki?
5. Kiedy i dlaczego dowództwo nad powstaniem objął gen. Józef Dowbor-Muśnicki?
6. Jakie ważne decyzje dotyczące powstania podjął gen. Józef Dowbor-Muśnicki?

Grupa 6

Okoliczności i postanowienia rozejmu w Trewirze, decyzje traktatu wersalskiego w sprawie Wielkopolski.

Książeczka pana Piotra Grzelczaka, rozdział „Zwycięstwo”

1. Jakie działania planowali Niemcy w początkach lutego 1919 r.?
2. Jakie działania podjął Ferdynand Foch i jakie było ich znaczenie

- dla powstania?
3. Jakie decyzje podjęto 16 II 1919 r. w Trewirze? Czy zakończyły one walki powstańcze?
 4. Jakie decyzje dotyczące powstania podjęto na zakończonej 28 VI 1919 r. konferencji wersalskiej?

Grupa 7

Skutki i znaczenie powstania wielkopolskiego

Książeczka pana Piotra Grzelczaka, rozdział „Zwycięstwo”

1. Jak liczna była Armia Wielkopolska w połowie 1919 r.?
2. Jakie rodzaje wojsk wchodziły w jej skład?
3. W jakich walkach wzięły udział Wojska Wielkopolskie?
4. Jaki był ich wkład w odrodzenie niepodległego państwa polskiego?

II Faza realizacyjna

- Nauczyciel systematyzuje dotychczasowe informacje i prosi poszczególne grupy o zaprezentowanie swojej pracy
- Uzupelnienie mapy myśli

III Faza podsumowująca

Nauczyciel prosi uczniów o zastanowienie się i odpowiedź na pytania:

- Kiedy wybuchło powstanie?
- Co przyczyniło się do sukcesu powstania wielkopolskiego?
- Jakie znaczenie miał sukces powstania?

(Opcjonalnie)

Chętym uczniom można zaproponować poszukanie śladów powstania wielkopolskiego w miejscu zamieszkania lub znalezienie powstańców wśród swoich przodków.

Powstanie wielkopolskie 1918—1919

Lekcja 45 minut

Temat: Powstanie wielkopolskie 1918/1919 – turniej klas

Zajęcia dla kilku klas będące podsumowaniem zrealizowanej w szkole tematyki powstania wielkopolskiego.

Cele lekcji

Uczeń:

- wskazuje ważne daty:
 - przyjazdu do Poznania I. J. Paderewskiego (26 grudnia 1918 r.)
 - wybuchu powstania wielkopolskiego (27 grudnia 1918 r.)
 - zdobycia lotniska Ławica (5/6 stycznia 1919 r.)
 - rozejmu w Trewirze (16 lutego 1919 r.)oraz umieszcza je w czasie i przestrzeni historycznej a także na taśmie chronologicznej.
- przedstawia tło historyczne wydarzeń:
 - koniec pierwszej wojny światowej
 - rewolucja w Niemczech
 - ukształtowanie się polskich władz – NRL
- przedstawia okoliczności wybuchu powstania wielkopolskiego 27 XII 1918 r.
- zna najważniejsze postaci związane z powstaniem:
 - Ignacego Jana Paderewskiego,
 - mjr. Stanisława Taczaka,
 - gen. Józefa Dowbor-Muśnickiego,
 - Franciszka Ratajczaka,
- zna najważniejsze wydarzenia powstania wielkopolskiego
- docenia znaczenie zwycięstwa powstania wielkopolskiego

Metody pracy:

- praca z materiałem filmowym
- praca z mapą
- praca z ilustracjami

Formy pracy

- indywidualna
- zbiorowa

Środki dydaktyczne

- zeszyt dydaktyczny
- film Powstanie wielkopolskie
- prezentacja multimedialna
- rzutnik, komputer, ekran, materiały plastyczne niezbędne do wykonania plakatu, nagłośnienie

I Faza wprowadzająca

1. Powołanie i przedstawienie jury „turnieju”, przedstawienie konkurencji i zasad przyznawania punktów.
2. Nauczyciel w ramach rekapitulacji wtórnej przypomina zagadnienia poruszane na ostatnich lekcjach dotyczące powstania. Przypomina:
 - a) Dlaczego pierwsza wojna światowa stała się dla Polaków szansą na odzyskanie niepodległości?
 - b) Jak wyglądała sytuacja w Niemczech w listopadzie i grudniu 1918 r.?
 - c) Jak wyglądała sytuacja w Wielkopolsce w listopadzie i grudniu 1918 r.?

II Faza realizacyjna

- Nauczyciel prowadzący wyznacza (wybór zadań uzależniony jest od możliwości organizacyjnych, lokalowych, sprzętowych itp. szkoły i ich wybór zależy od nauczyciela)
 - przedstawicieli zespołu klasowego do odpowiedzi na pytania konkursowe
 - przedstawicieli do wykonania pracy plastycznej
 - przedstawicieli do wykonania zadań z musztry
 - przedstawicieli do wykonania piosenki „Marsylianka wielkopolska”
 - opatrunek rannego powstańca
- Prezentacja filmu „Powstanie wielkopolskie”
- quiz z wykorzystaniem prezentacji lub zadawaniem pytań (20–30 sekund na odpowiedź)
- równolegle inny zespół klasowy wykonuje pracę plastyczną (np. plakat na rocznicę wybuchu powstania, plakat propagandowy zachęcający do wstępowania w szeregi armii wielkopolskiej, pocztówkę powstańczą, itp.)
- grupa ok. 8 uczniów wykonuje prostą musztrę, np.: w prawo zwrot, w tył zwrot, kolejno odlicz itp. Zadanie to może oceniać nauczyciel w-f lub edb

- kolejny zespół (2 osoby + pozorant) wykonuje opatrunek „rannego powstańca. Zadanie to może oceniać nauczyciel edb lub pielęgniarka szkolna

Konkurencje można dokładać lub zmniejszać ich liczbę w zależności od warunków

III Faza podsumowująca

Nauczyciel ogłasza wyniki rywalizacji, podkreślając znaczenie kultywowania pamięci o powstaniu wielkopolskim, dyrektor wręcza nagrody

Materiały

- prezentacja do quizu (quiz Powst wlkp pytania konkursowe)
- link do śpiewnika <https://www.csw2020.com.pl/category/spiewnik/>
- link do „Marsylianki wielkopolskiej” <https://www.csw2020.com.pl/marsylianka-wielkopolska/>

**Test sprawdzający dla ucznia do tematu lekcji:
Powstanie wielkopolskie**

1. Przedstawicielem tzw. organiczników, czyli postaci, które poprzez swą działalność ukształtowały przyszłych powstańców wielkopolskich, nie był:

- Dezydery Chłapowski
- Karol Marcinkowski
- Hipolit Cegielski
- Ignacy Jan Paderewski

2. Rozszerzenie składu osobowego Wydziału Wykonawczego Rady Żołnierzy o dodatkowych Polaków, które nastąpiło 13 XI 1918 r. nazwano zamachem na:

- arsenał
- ratusz
- Bazar
- prezydium policji

3. W dniach 3-5 XII 1918 r. w Poznaniu obradował:

- Sejm Prowincjonalny
- Sejm Krajowy
- Sejm Dzielnicowy
- Sejm Powszechny

4. Ignacy Jan Paderewski był:

- muzykiem, pianistą
- dowódcą wojskowym
- lekarzem epidemiologiem
- śpiewakiem operowym

5. Powstanie wielkopolskie wybuchło w Poznaniu:

- 26 XII 1918 r. wieczorem
- 27 XII 1918 r. przed południem
- 27 XII 1918 r. po południu
- 28 XII 1918 r. w godzinach porannych

6. Pierwszą ofiarą powstania w Poznaniu był:

- Jan Mertka
- Franciszek Ratajczak

- Mieczysław Paluch
- Antoni Andrzejewski

7. Jednym z twórców poznańskiego skautingu, z którego wywodziło się wielu powstańców, był:

- Mieczysław Paluch
- Andrzej Kopa
- Wojciech Korfanty
- Wincenty Wierzejewski

8. Kierownictwo nad powstaniem sprawowała:

- Naczelna Rada Ludowa
- Straż Ludowa
- Polska Organizacja Wojskowa ZP
- Rada Ministrów

9. Pierwszym dowódcą powstania został:

- Ignacy Jan Paderewski
- Franciszek Ratajczak
- Stanisław Taczak
- Paweł Cymś

10. Jedno z ważniejszych starć w pierwszych dniach powstania poza Poznaniem stoczono pod Zdziechową, uniemożliwiając Niemcom atak na ważne miasto. Wieś Zdziechowa leży koło:

- Leszna
- Gniezna
- Czarnkowa
- Wolsztyna

11. Atakiem 5/6 I 1919 r. zdobyto Ławicę. Ławica to

- stacja kolejowa
- stacja badawcza
- stacja benzynowa
- stacja lotnicza

12. Którego frontu nie było podczas powstania wielkopolskiego?

- wschodniego
- północnego
- zachodniego
- południowego

13. Drugim dowódcą powstania został:

- Władysław Anders
- Józef Dowbor-Muśnicki
- Edward Rydz-Śmigły
- Józef Haller

14. Rozejm w Trewirze podpisano:

- 16 I 1919 r.
- 26 II 1919 r.
- 16 II 1919 r.
- 26 III 1919 r.

15. Ostatecznie większa część Wielkopolski została przyłączona do odradzającego się państwa polskiego w wyniku decyzji:

- rozejmu w Compiègne
- pokoju wersalskiego
- rozejmu w Trewirze
- pokoju w Berlinie

16. Po zakończeniu powstania żołnierze Armii Wielkopolskiej nie brali udziału w:

- walkach o Lwów
- wojnie polsko-bolszewickiej
- III powstaniu śląskim
- powstaniu sejneńskim

„Pieśń Poznańczyków”

Naprzód, poznański pułku pierwszy!
Błyszczący pałasz ściśnij w pięść!
Idź budzić kraj ten z długich snów
By o swą wolność walczył znów
Mknij poprzez bory, miasta, wieś
Hasło wolności z sobą nieś
Mknij poprzez bory, miasta, wieś
Hasło wolności z sobą nieś

Dalej, kto Polak, chwytaj za broń!
Dalej, kto Polak, na koń, na koń!
Raz, dwa, raz, dwa, raz, dwa, raz, dwa!

Naprzód, poznański pułku pierwszy!
Błyszczący pałasz ściśnij w dłoń!

Idź przez grad kul na bój najszczerzy
Poznańskiej ziemi wolność nieś!
Chcesz się oczyścić z dawnych win
I sny w orężny zmienić czyn
Bo nie dość kochać, marzyć, śnić
Lecz nienawidzić trza i bić!

Naprzód, poznański pułku pierwszy!
Błyszczący pałasz ściśnij w pięść!
Idź przez grad kul na bój najszczerzy
Poznańskiej ziemi wolność nieś!
Pierzchnie przed nami Niemców rój
Wszak my za wolność idziem w bój!
I dopomoże ojców Bóg
Wroga za Polski wygnać próg!

W serii Edukacja Multimedialna:

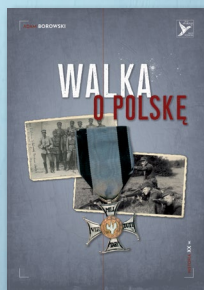
Towarzystwo
Projektów
Edukacyjnych

więcej dowiesz się na:

www.tpe.org.pl

znajdziesz nas także:

Szczegóły dotyczące konkursu historycznego dostępne na: <https://1918pamietamy.enea.pl>

Partner strategiczny:

Partnerzy merytoryczni:

Muzeum Narodowe
w Poznaniu

Wielkopolskie
Muzeum
Niepodległości

Partnerzy oświatowi:

KURATORIUM
OŚWIATY
w POZNANIU

Kuratorium Oświaty
w Szczecinie

ISBN 978-83-66376-33-5